

Demokratia- ja julkisoikeusosasto
Julkisoikeuden yksikkö
LsN Mira Turpeinen

8.5.2026

Eduskunnan hallintovaliokunnalle

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kansalaisuuslain muuttamisesta

Hallintovaliokunta on pyytänyt oikeusministeriöltä asiantuntijalausuntoa otsikkoasiasta.

Oikeusministeriön esitysluonnoksen lausuntovaiheen huomioidut ovat koskeneet kansalaisuuskokeen sisältöä, Maahanmuuttoviraston tehtäviä, kansalaisuuskokeen laadintaa, oikeusturvaa ja henkilötietojen suojaa. Kansalaisuuskokeen sisältöä, laadintaa sekä eri toimijoiden tehtäviä ja asiantuntemusta koskevat oikeusministeriön kommentit on laajalti otettu huomioon jatkovalmistelussa. Lisäksi jatkovalmistelussa esitystä on henkilötietojen suojaan liittyen myös täydennetty ja täsmennetty ja oikeusministeriön esiin nostamia seikkoja on huomioitu valmistelussa.

Oikeusministeriö pitää perusteltuna nostaa kuitenkin vielä esiin henkilötietojen suojaan ja kansalaisuuskokeen oikaisuun liittyviä huomioita. Oikaisuvaatimuksen käsittelyn osalta sääntely on osin muuttunut.

Oikeusministeriö esittää lausuntonaan kunnioittavasti seuraavan.

Oikaisuvaatimus hyläystä suorituksesta ja asiantuntijatoimikunnan rooli

Esityksen 41 §:n 1 momentin mukaan kansalaisuuskokeen suorituksen hylkäämistä koskevaan päätökseen saa vaatia oikaisua Maahanmuuttovirastolta.

Saman pykälän 2 momenttia on jatkovalmistelussa täsmennetty siten, että Maahanmuuttovirasto voi pyytää 2 momentissa tarkoitettua oikaisuvaatimuksesta lausunnon 25 §:ssä tarkoitettulta asiantuntijatoimikunnalta.

Postiosoite
Postadress

Oikeusministeriö
PL 25
FI-00023 Valtioneuvosto
Finland

Käyntiosoite
Besöksadress

Meritullinkatu 10
00170 Helsinki
Finland

Puhelin
Telefon

0295 16001
Internat.
+358 295 16001

Faksi
Fax

09 160 67730
Internat.
+358 9 160 67730

S-posti, internet
E-post, internet

kirjaamo.om@gov.fi
www.oikeusministerio.fi
www.justitieministeriet.fi

Lausuntovaiheen lausunnossaan oikeusministeriö kiinnitti huomiota Maahanmuuttoviraston rooliin. Esityksen perusteluissa yleisesti todetaan, että kansalaiskokeen laatimiseen ja koetilaisuuksien järjestämiseen liittyvät tehtäväkokonaisuudet poikkeavat luonteeltaan Maahanmuuttoviraston muista tehtävistä. Tämän vuoksi kyseiset tehtävät annettaisiin muille toimijoille, joilla olisi riittävä tiedollinen osaaminen, mitä tulee esimerkiksi kansalaiskokeen sisällön laatimiseen. Tästä huolimatta oikaisua hylätystä suorituksesta vaadittaisiin Maahanmuuttovirastolta.

Oikaisuvaatimuksen osalta on todettava ensinnäkin, että monivalintakysymysten tarkastaminen ei juurikaan jätä toimijalle harkintavaltaa arvioinnin suhteen. Tämän vuoksi on mahdollista, että suuri osa oikaisuvaatimuksista voisi koskea kansalaisuuskokeessa käytettäviä kysymyksiä ja niiden mahdollista tulkinnanvaraisuutta. Tähän liittyen oikeusministeriö on nostanut esiin kysymyksen siitä, miltä osin on luontevaa tai tarkoituksenmukaista säätää oikaisuvaatimuksen vaatimisesta Maahanmuuttovirastolta, koska kansalaiskokeen laadinta nimenomaan annettaisiin riittävän asiantuntemuksen turvaamiseksi toisen toimijan tehtäväksi.

Oikeusministeriö on lausunnossaan nostanut esiin yleisistä kielitutkinnoista annetun lain (964/2004) 13 §:n 3 momentin, jonka mukaan tutkinnon tai sen osakokeen suorituksen arviointia koskevaan päätökseen saa vaatia yleisten kielitutkintojen tutkintotoimikunnalta oikaisua.

Esitystä on muutettu jatkovalmistelussa siten, että nyt säädetään Maahanmuuttoviraston mahdollisuudesta kysyä lausuntoa oikaisuvaatimuksesta 25 f §:ssä tarkoitettulta asiantuntijatoimikunnalta, jossa olisi laajempi asiantuntemus kansalaisuuskokeesta. Säännöksen perusteluissa täsmennetään, että menettely olisi tarkoitettu tilanteisiin, joissa oikaisuvaatimus olisi tehty monivalintakysymysten tulkinnanvaraisuuden perusteella (s. 93).

Tältä osin olisi syytä tarkastella, että jo säännöksestä ilmenisi lausunnon pyytämisen sitominen edellä mainittuihin tilanteisiin samoin kuin selkeämmin se, onko ja miltä osin Maahanmuuttoviraston harkinta sidottua tältä osin. Nyt perusteluissa todetaan, että kysymyksen tulkinnanvaraisuutta koskevissa tilanteissa Maahanmuuttovirasto "pyytäisi" oikaisuvaatimuksesta lausunnon asiantuntijatoimikunnalta (s. 93), mutta itse säännöksessä todetaan yleisemmin Maahanmuuttovirasto "voi pyytää" lausunnon. Tämä vaikuttaisi jättävän harkinnan lausunnon pyytämisestä ja pyytämättä jättämisestä kokonaan Maahanmuuttovirastolle. Epäselväksi osin jää tämän lausunnon oikeudellinen luonne ja sitovuus.

Oikeusministeriö on lausuntovaiheen lausunnossaan yleisesti kiinnittänyt huomiota siihen, että kansalaiskokeen sisällön laatimiseen voi sisältyä enemmän tulkinnanvaraisuutta koskien kysymysten sisältöä, miltä osin tilanne osin poikkeaa vertailukohdasta eli yleisiä kielitutkintoja koskevasta sääntelystä. Kun kansalaisuuskoe on yksi edellytys kansalaisuuden saamiselle, siihen kytkeytyy oikeusturvaan liittyviä näkökulmia siitä huolimatta, että kokeen suorittaminen ei koske suoraan esimerkiksi henkilölle myönnettävää oikeutta tai velvollisuutta.

Lopuksi oikeusministeriö kiinnittää huomiota siihen, että asiantuntijalautakunnan rooli hieman muuttuisi, mikäli lautakunnalta pyydetäisiin lausuntoa tulkinnanvaraisissa tilanteissa. Tältä osin voidaan katsoa sen toimintaan sisältyvän enemmän julkiseen vallan käyttöön sisältyviä piirteitä riippuen osin myös siitä, miten tulisi tulkita lautakunnan lausunnon oikeudellista luonnetta. Tämän vuoksi voisi olla perusteltua säätää asiantuntijalautakunnan kokoonpanosta tarkemmin laissa eli siirtää asetuksen 3 §:n säännös osin esityksen 25 f §:ään.

Henkilötietojen suoja

Oikeusministeriö on valmistelun aikana kiinnittänyt huomiota tarpeeseen täsmentää, missä ehdotetuissa säännöksissä käytettäisiin tietosuoja-asetuksen mahdollistamaa kansallista sääntelyliikkumavaraa. Oikeusministeriö toteaa, että jatkovalmistelun aikana esitystä on tältä osin täydennetty (s. 103), mutta kuvaus on jäänyt hyvin yleiselle tasolle, eikä liikkumavaran käyttöä ole kuvattu esitetyn sääntelyn osalta säännöskohtaisesti.

Oikeusministeriö on kiinnittänyt huomiota myös tarpeeseen perustella, miksi ehdotettu henkilötietojen käsittelyä koskeva uusi kansallinen erityissääntely olisi tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 3 kohdan edellyttämällä tavalla yleisen edun mukaista ja oikeasuhtaista sillä tavoiteltuun päämäärään nähden. Sääntelyn olisi oltava myös välttämätöntä. Jatkovalmistelun aikana säätämisyjärjestysperusteluita on täydennetty erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien tietojen käsittelyn oikeasuhtaisuuden osalta (s. 107). Esityksessä korostetaan erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien tietojen käsittelyn välttämättömyyttä kansalaiskokeen järjestämiseksi. Muilta osin perustelut ovat jääneet vajavaisiksi, ottaen huomioon myös edellä mainittu kansallisen liikkumavaran käyttöä koskevan kuvauksen puuttuminen. Valiokuntavaiheessa on hyvä varmistua tietosuoja-asetuksen edellytysten täytymisestä.